ԳՈՐԾԵՆՔ ԵՒ... ՀՈՒՍԱՆՔ

Ռուսաստանի Ֆեդերատիվ Հանրապետության Գերագույն խորհրդի Ազգությունների խորհրդի դահլիճում, Ռուսաստանի Գերագույն խորհրդի մարդու իրավունքների հանձնաժողովը շարունակեց Հայաստանի և Ադրբեջանի սահմանամերձ շրջաններում, հատկապես Լեռնային Ղարաբաղի Ինքնավար Մարզում և նրան հարող բնակավայրերում ստեղծված իրադրությանը նվիրված ունկնդրումները:

Հայկական Հանրապետության պատվիրակությունը, որը գլխավորում էր ՀՀ ԳԽ-ի մարդու և ազգությունների իրավունքների հանձնաժողովի նախագահ Ռաֆայել Պապայանը, վերադարձել է Մոսկվայից:

Ձեր ուշադրությանն ենք ներկայացնում հարցազրույց հանդիպման արդյունքների մասին:

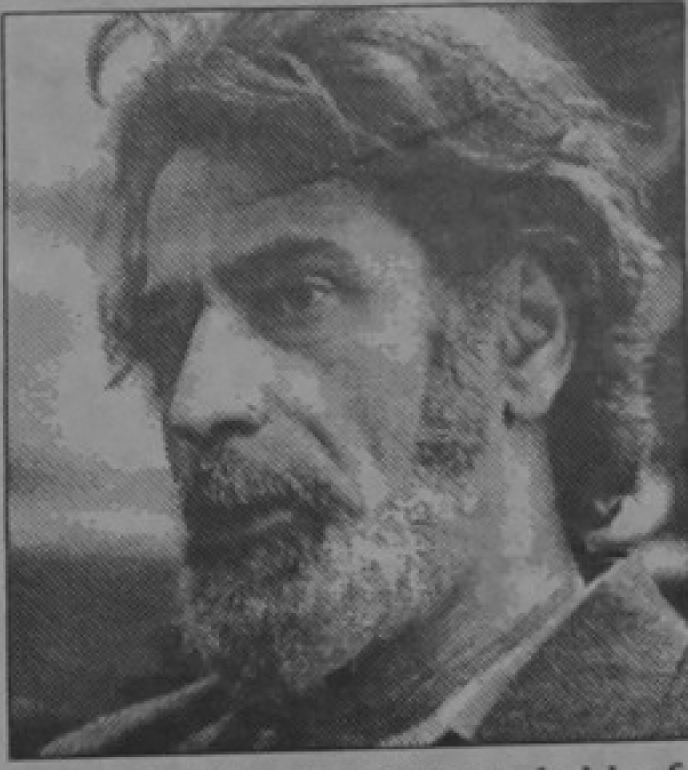

ԹՂԹ.– Պարոն Պապայան, հունիսի 18-ից դուք մի քանի օր գտնվում էիք Ռուսաստանյան ֆեդերացիայի մարդու իրավունքների հանձնաժողովի կազմակերպած համամիութենական խորհրդակցությանը: Մեկուկես ամսվա ընթացքում դա փաստորեն երրորդ հանդիպումն էր մարդու իրավունքների հանձնաժողովների մակարդակով: Ինչպիսի՞ն են ունկնդրումների արդյունքները: Ձեր ղեկավարած հանձնաժողովը ինչի՞ հասավ:

Ռ. ՊԱՊԱՅԱՆ.– Մարդու իրավունքների հանձնաժողովների երրորդ հանդիպումը տրամաբանական շարունակությունն էր նախորդ երկուսի: Հանձնաժողովը ներկայացնում էի ես: Սակայն հանդիպմանը, ունկնդրումներին մասնակցում էին նաև Հայաստանի խորհրդարանի պատգամավոր Սուրեն Զոլյանը, Ադրբեջանում կատարված բռնությունների ականատեսներ, նախկին պատանդներ, հանրահայտ բժիշկ, «Սպիտակ» փրկարարական ջոկատի անդամ, «Էրեբունի» հիվանդանոցի վիրաբույժ Գևորգ Գրիգորյանը, որը մասնակցել է նաև Իրանի, Վրաստանի երկրաշարժերի գոտում փրկարարական, մարդասիրական աշխատանքներին, Գետաշենի նախկին բնակիչ Մեջլում Չիլինգարյանը և Հադրութի շրջանի Ջրաբեր գյուղի բնակիչ Աշոտ Մելյանը:

Դեռևս կիևյան համամիութենական խորհրդակցությանը հանձնաժողովները որոշել էին շարունակել ունկնդրումները: Ավելացնենք նաև, որ այս տարվա մայիսին Ռուսաստանյան Ֆեդերացիայի ԳԽ մարդու իրավունքների նույն հանձնաժողովը կազմակերպել էր Հայաստանի և Ադրբեջանի պատվիրակությունների ունկնդրումներ:

Առաջ անցնելով ասենք, որ այս վերջինը՝ յուրօրինակ հանդիպում-քննություն էր՝ ճշմարտությունը պարզելու համար: Հարցաքննվում էին դեպքերի ականատեսներ, պատանդներ, բռնություններին մասնակցած, գործողություններ կազմակերպած զինվորականներ, հրամանատարներ, կատարողներ, տուժածներ և ուրիշներ: Եվ ականատեսները, ոչ միայն հայկական կողմի, այլազգիներ, լրագրողներ, պատգամավորներ, պատմեցին այն բռնությունների, ավերների, սարսափների մասին, որ ադրբեջանցի օմոնականները խորհրդային բանակի, ներքին գործերի նախարարության ուժերի հետ միասին, նրանց օրհնությամբ կատարել են հայ բնակչության տեղահանություն Գետաշենից, Մարտունաշենից, Արցախից: Բացահայտվեցին այն դաժանություններն ու սադրանքները, ծրագրված թալանն ու բռնությունները, որոնց արդյունքում մարդկային կյանքերի կորուստ է, միլիոնների վնաս ու մարդու իրավունքների աղաղակող ոտնահարումը:

ԹՂԹ.– Փաստորեն այս տարվա ապրիլից մարդու իրավունքները ավելի մեծ չափով ոտնահարվել են Արցախում ու նրան հարող հայկական բնակավայրերում, Հայաստանի սահմանամերձ գոտում: Կենտրոնը չի անսացել ոչ մեր, ոչ էլ արտասահմանի ահազանգերին: Հիմա հուսա՞նք, որ Ռուսաստանի խորհրդարանը արդարացի կքննարկի հարցը:

Ռ. ՊԱՊԱՅԱՆ.– Ռուսաստանի խորհրդարանի մարդու իրավունքների հանձնաժողովի այս հարցաքննությունը շատ կարևոր է և լիովին տարբերվում է կենտրոնի վերաբերմունքից, անտարբերությունից: Այս հանձնաժողովի հեղինակավոր եզրակացությունը առաջիկայում պետք է ներկայացվի Ռուսաստանի Գերագույն խորհրդի քննարկմանը՝ ի լուր աշխարհի: ՌԽՖՍՀ ԳԽ մարդու իրավունքների հանձնաժողովի նախագահ Սերգեյ Կովալյովը միայն ճշմարտությունն է ուզում պարզել. *«Մեզ հետաքրքրում են լոկ այժմ կատարվող դեպքերը»:*

ԹՂԹ.– Ո՞ր հանրապետությունների հանձնաժողովներն էին մասնակցում հանդիպմանը:

Ռ. ՊԱՊԱՅԱՆ.– Հանձնաժողովներից մասնակցում էին այս անգամ նրանք, որոնց հանրապետությունները անկախության ուղին են բռնել, բացառությամբ Լատվիայի: Լիտվան, Էստոնիան, Մոլդովան, Վրաստանը, մենք: Ռուսաստանի կողմն առաջին անգամ նման հանդիպման հրավիրել էր նաև Ադրբեջանի ներկայացուցիչներին, որոնք նենգափոխում էին փաստերը, հանդես գալիս ուժի դիրքից: Պատմել վկաների, ականատեսների ելույթները, դրա համար օրեր են պետք: Բայց կարևորն այն է, որ սուտը բացահայտվում էր:

ԹՂԹ.– Քանի օր տևեց հանդիպումը:

Ռ. ՊԱՊԱՅԱՆ.– Հունիսի 18-ից մենք քննարկում էինք հարցը: Ամսի 19-ին յուրօրինակ ընդմիջում տեղի ունեցավ: 20-ին շարունակվեցին ունկնդրումները, քննարկումները: Ավելացնեմ նաև, որ հունիսի 19-ին փակ լսումներ տեղի ունեցան:

Բավականին բարձր մակարդակով էր ընթանում քննարկում-քննությունը: Կարևորն այն է, որ հարցերը դրվում էին ճշմարտացի, շիտակ, արմատական, սուր: Դրանց շնորհիվ վերջնարդյունքում մերկացվում էր սուտը, որոնք փորձում էին հատկապես ներկայացնել զինվորական և Ադրբեջանի բարձրաստիճան ներկայացուցիչները: Նրանց բոլոր դրույթները, խորամանկությունները, մեկնաբանությունները, բացատրությունները ջախջախվում էին հենց երկրորդ, երրորդ հարցադրումներից հետո:

Իմ անձնական տպավորությունն այն է, որ Ռուսաստանի հիշյալ հանձնաժողովը և հանրապետությունների հանձնաժողովները եկան շատ հստակ եզրակացությունների: Կենտրոնը բռնությամբ, շահարկելով ինքնապաշտպանության դիմած հայերի ուժերը, ծրագրված քաղաքականություն է վարել՝ հօգուտ Խորհրդային Ադրբեջանի: Ավելացնեմ նաև, որ եզրակացությունների որոշ մասը դեռ ձևավորված չէ: Բանը նրանում է, որ ԽՍՀՄ ներքին գործերի նախարարության շատ կարևոր երկու ղեկավարներ, պատճառ բռնելով, որ ուշանում են ինքնաթիռից, լքեցին դահլիճը: Մի շատ կարևոր գործոն. մասնակիցները-ականատեսները նախ ելույթ էին ունենում: Հետո տրվում էին հարցերը: Ճշմարտությունն այստեղ էր ջրի երես ելնում: Ռուսաստանի մարդու իրավունքների հանձնաժողովն ունի 18 ենթահանձնաժողով: Նախատեսվեց, որ մասնագետները կմեկնեն տեղերը, այդ թվում՝ ճողոպրած պատանդները, որպեսզի տեղում կազմակերպվեն գրավոր պատասխաններ և ունկնդրումներ:

Արդյունքներն ինչպիսի՞ն կլինեն, դեռ չգիտենք: Բայց դիրքորոշում կլինի Ռուսաստանի կողմից: Կլինի նաև հանրապետությունների հանձնաժողովների եզրակացությունը:

ԹՂԹ.– Այնուամենայնիվ, հանրությանը հետաքրքրում է ամենակարևորը. ո՞վ պետք է պատասխան տա Արցախում, Գետաշենում, Մարտունաշենում, Բերդաձորում, Հայաստանի սահմանամերձ գոտում բանակի ու ազերի օմոնականների կատարած ավերների, ավարառության, մարդու իրավունքների ոտնահարման, սպանությունների համար: Քննության ունկնդրումների արդյունքները արդյոք չե՞ն հրապարակվելու:

Ռ. ՊԱՊԱՅԱՆ.– Շատ կարևոր հարց է:

Ես առաջարկեցի Ռուսաստանի և հանրապետությունների հանձնաժողովների ղեկավարությանը, որ ունկնդրումների սղագրությունը հրապարակվի: Հիմա ես շատ կարևոր մանրամասներ դեռ չեմ կարող հրապարակել: Սղագրության տպագրությունը որոշումից էլ կարևոր է՝ կանխելու նոր ողբերգություններ, նոր բռնություններ՝ անկախության համար պայքարողների դեմ: Այնտեղ մերկացված են բոլոր մեծ ու փոքր իշխանավորների տերը «Օղակ» օպերացիայի և մյուս բռնությունների առնչությամբ: Իմ առաջարկը դրականորեն ընդունվեց:

ԹՂԹ.– Ռուսաստանի Գերագույն խորհրդի մարդու իրավունքների հանձնաժողովի քննարկման արդյունքները կոնկրետ ո՞ր օրը պետք է ներկայացվեն ՌԽՖՍՀ-ի խորհրդարանին:

Ռ. ՊԱՊԱՅԱՆ.– Իմ ունեցած տվյալներով, մոտ ժամանակներս, մինչև պատրաստ լինեն սղագրության նյութերը, լրացուցիչ քննությունների արդյունքները:

ԹՂԹ.– Ունկնդրմանը նաև արտասահմանյան լրագրողներ կայի՞ն՝ որպես ականատեսներ:

Ռ. ՊԱՊԱՅԱՆ.– Կային և՛ լուսաբանող լրագրողներ, և՛ ականատեսներ. Չեխո-Սլովակիայից՝ Դանա Մազանովան, Յարոմիրա Շեստինան, մոսկվացի Վիկտոր Պոպկովը և ուրիշներ: Մամուլից հայտնի է լրատվական ծառայությունների հեղինակների կարծիքը:

ԹՂԹ.– Մյուս հանրապետությունների հանձնաժողովների դիրքորոշումը ինչպիսի՞ն էր:

Ռ. ՊԱՊԱՅԱՆ.– Մերձբալթյան հանրապետությունների դիրքորոշումը շատ հստակ էր: Նրանք սուր հարցադրումներով էին հանդես գալիս: Նրանք ևս տուժածներ են և լավ գիտեն անկախության գինը: Մոլդովայի ներկայացուցիչը մի քանի սուր հարցեր տվեց. զգացվում էր որոշ զգուշավորություն: Նույնը կարելի է ասել Վրաստանի ներկայացուցչի մասին: Վերջինս առանձին հանդիպումների ժամանակ տրամադրված էր մեր արդար հարցի օգտին: Վրաստանը դատապարտում էր բանակի բռնությունները:

ԹՂԹ.– Եթե եզրափակենք մեր խոսքը, ինչպիսի՞ն կլինի արդյունքը:

Ռ. ՊԱՊԱՅԱՆ.– Մարդու իրավունքների մոսկովյան հանդիպման հանձնաժողովների եզրակացությունը միանշանակ է՝ դատապարտել խորհրդային բանակի, ներքին գործերի նախարարության ու Ադրբեջանի օմոնի գործողությունները: Եթե Ռուսաստանի խորհրդարանը հետևողական լինի իր դիրքորոշումում՝ կենտրոնն ու Ադրբեջանը չեն կարող շարունակել հայկական շրջաններում բռնությունները, շրջափակումներն ու ավերումները: Սպասենք Ռուսաստանի դեմոկրատական ուժերի, խորհրդարանի որոշմանը:

Հարցազրույցը վարեց՝
Ռոբերտ ԴՈՎԼԱԹՅԱՆԸ